

Nr 49.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående driftkostnader för fiskerilånefonden; given Stockholms slott den 14 januari 1913.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva,

att, där å låneunderstöd, som från fonden för fiskerinäringens befrämjande utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må, på framställning av vederbörande hushållningssällskap eller landsting, efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, äga att av nämnda fonds medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall må överstiga hälften av samma förlust.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.*Alfred Petersson.*

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde vidare:

Fonden för fiskerinäringens befrämjande uppgick vid slutet av år 1911 till 2,738,618 kronor 92 öre, därav utlånat kapital 2,673,307 kronor 4 öre. Under de senare åren har bestämts, att fonden skulle tillgodose ett lånebehov av 750,000 kronor årligen. Kungl. Maj:t fördelar årligen detta belopp så, att Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län får för lån inom länet förfoga över viss del därav, vilken del till och med år 1911 uppgått till 600,000 kronor årligen men för vartdera av åren 1912 och 1913 till 550,000 kronor, samt att lantbruksstyrelsen får för rikets övriga delar disponera återstoden, alltså respektive 150,000 och 200,000 kronor. Enligt gällande den 7 augusti 1907 utfärdade bestämmelser rörande denna fond äger hushållningssällskap eller landsting, som

önskar erhålla lån från fonden för att därav utlämna låneunderstöd för anskaffande av fiskarbåtar och fiskredskap eller för anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter, göra ansökning därom för Göteborgs och Bohus län till Kungl. Maj:ts befallningshavande i samma län och för rikets övriga län till lantbruksstyrelsen. Dessa hushållningssällskap och landsting äro alltså låneförmedlare. Kungl. Maj:ts bemålde befallningshavande och lantbruksstyrelsen bevilja därefter lånen inom det belopp, varöver de äga förfoga. Från fonden beviljat lån skall återbetalas inom högst 10 år med lika kapitalbelopp varje år jämte upplupen ränta. För lån, som beviljats hushållningssällskap eller landsting, åtnjutes räntefrihet för första året, men därefter erlägges ränta, som för vissa äldre numera till huvudsaklig del amorterade lån utgår efter 3 procent, men för lån, som utlämnats dels under år 1907 med visst undantag och dels från och med år 1908, utgår efter 3.6 procent. Den, som erhållit låneunderstöd av hushållningssällskap eller landsting, skall åtnjuta samma räntefrihet och får ej avfordras högre ränta än nyss sagts. Låneunderstöd må utgöra högst 10,000 kronor. Någon föreskrift angående den säkerhet, som låneförmedlarna äga avfordra sina låntagare, finnes icke. Det är antagligt, att säkerheten i regel utgöres av borgen.

Lånetiden är, som nämnt, högst 10 år. I Göteborgs och Bohus län synes den i regel sättas till antingen 5 eller 8 år.

Till följd av det disponibla lånebeloppets fördelning har huvudmassan av lånen utgått till Göteborgs och Bohus län, varest de förmedlas av landstinget. I övriga delar av riket sker låneförmedlingen genom hushållningssällskapen. Enligt uppgift från statskontoret utgjorde låneförmedlarnas kapitalskuld vid 1911 års utgång:

Göteborgs och Bohus läns landsting	kronor 2,076,437: 50
Hushållningssällskapen	» 596,869: 54
	Summa kronor 2,673,307: 04

Förvaltningsbidrag eller liknande gottgörelse utgår icke för låneförmedling från denna fond. Vid 1911 års Riksdag väcktes emellertid motioner i syfte att dylikt bidrag måtte medgivas. Uti sitt med anledning av dessa motioner avgivna utlåtande yttrade jordbruksutskottet, att utskottet icke ville bestrida, att beträffande förlusterna vid förmedlingsrörelsen faran därför vid fiskerilånen vore i sig själv måhända större än vid egna hemslånen, ehuru densamma på grund av lånerörelsens, med undantag endast för Göteborgs och Bohus län, förhållandevis ringa omfattning praktiskt taget ej syntes kunna jämnställas med risken

vid egnahemslånerörelsen. Vad anginge det med lånerörelsen förenade arbetet och besväret, det vill säga själva låneförmedlarens, måste detta, enligt utskottets förmenande, anses såsom långt mindre beträffande ett lån ur fiskerilånefonden än i fråga om ett lån ur egnahemslånefonden. Vidkommande slutligen de av lånerörelsen betingade kostnader ansåge utskottet, att även i detta avseende en väsentlig skillnad förefunnos mellan de båda slagen av lånerörelse. Egnahemslåneförmedlaren måste nämligen ofta föranstalta om besiktning å stället av lägenhet, för vilken lån söktes, samt för varje särskilt lån genom sakkunnig person granska lägenheten rörande lagfarts- och in-teckningshandlingar ävensom meddela lånesökanden upplysningar och råd i olika avseenden, vilket allt åsamkade låneförmedlaren avsevärda kostnader. Liknande eller andra kostnader förekomme däremot endast i mycket ringa omfattning vid fiskerilånerörelsen. Utskottet framhöll slutligen, att de förvaltningsbidrag, som medgävos egnahemslåneförmedlare, icke vore att betrakta såsom något slags ersättning för vederbörande låneförmedlares möda, utan endast avsåge att betäcka — utom möjliga förluster — de för låneförmedlaren genom lånerörelsen uppkommande kostnaderna. Med anledning av vad utskottet sålunda anfört, fann utskottet sig böra hemställa, att omförmälda motioner icke måtte av Riksdagen bifallas. Denna utskottets hemställan biträdades sedermera av Riksdagen.

Frågan om dylikt bidrag upptogs därefter inom Göteborgs och Bohus län. I skrivelse till detta läns landsting år 1911 fäste fiskerilånenämnden landstingets synnerliga uppmärksamhet på frågan, som syntes innebära så mycket av billighet och rättvisa, att den enligt nämndens förmenande borde ånyo framföras för statsmyndigheterna. Att landstinget för sin del komme att få vidkännas förluster å förmedlingen av fiskerilån, vore redan tydligt, och sannolikt vore väl också, att, trots all försiktighet vid utlåningen och all månhet om betryggande säkerhets anskaffande, än ytterligare risker i avseende å låneåterbetalningarna framdeles kunde uppstå för landstinget. De av landstinget bestridda driftkostnaderna för lånerörelsen hade under nämndens förvaltningstid uppgått till följande belopp, nämligen: under år 1908 2,310 kronor 87 öre, år 1909 2,019 kronor 16 öre och år 1910 2,133 kronor 81 öre. I mån som lånerörelsen tilltog i omfång och förvaltningen försvårades, komme utgifterna givetvis att växa. Under sådana förhållanden syntes det icke böra vara landstinget likgiltigt, om bidrag för ändamålet erhöles eller ej, och om man, vilket syntes vara fullt riktigt, jämnställde fiskerilåneförmedlingen med egnahemslåneförmedlingen, borde det vara i sin ordning, att statsbidrag bereddades till täckande av kostnader och förluster för den

förra rörelsen lika väl som för den senare. Det kunde ej bestridas, att ett statsändamål tillgodosåges i bådadådera fallen. Då nämnden således ansåge det vara önskvärt, att framställning om statsbidrag för fiskerilåneförmedlingens handhavande förnyades, funne nämnden det välbetänkt, om landstinget genom hänvändelse till Kungl. Maj:t sökte föra denna för länet långt ifrån oväsentliga ekonomiska fråga fram till en snar och lycklig lösning. En utredning om densammas betydelse och räckvidd syntes lämpligast genom Kungl. Maj:ts föranstaltande kunna åvägbringas.

Även landstingets förvaltningsutskott fann uti avgivet yttrande det vara angeläget, att kostnaderna för utlåningen av statens medel till fiskerinäringens befrämjande åtminstone delvis bestredes av statens egna medel ävensom att låneförmedlarna icke ensam stode risken vid inträffande förluster å låneförmedlingen, och förordade förvaltningsutskottet bifall till fiskerilånenämndens framställning.

Fiskerilånenämnden meddelade, att under åren 1910 och 1911 förluster uppstått till ett sammanlagt belopp av 8,639 kronor 42 öre.

Uti en till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1911 ställd, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län överlämnad skrift har därefter landstinget, under åberopande av vad fiskerilånenämnden och förvaltningsutskottet anfört, hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga proposition rörande anvisande av statsbidrag för bestridande av kostnaderna för och täckande av möjliga förluster vid fiskerilåneförmedlingen.

Statskontoret har den 19 januari 1912 avgivit utlåtande över denna framställning och därvid förklarar sig dela den av jordbruksutskottet år 1911 uttalade uppfattningen, att i fråga om det med lånerörelsen förenade arbetet och av densamma betingade kostnader en väsentlig skillnad måste anses förefinnas mellan fiskerilånen och egnahemslånen, och har statskontoret ansett sig böra i anslutning till de synpunkter, utskottet i detta avseende framhållit, hemställa, att framställningen, i vad densamma avsåge anvisande av statsbidrag för bestridande av kostnader för fiskerilåneförmedlingen, måtte lämnas utan avseende.

Vad åter anginge ersättning för de förluster, som genom fiskerilånerörelsen uppstode för låneförmedlare, ställde sig frågan, enligt statskontorets uppfattning, på ett i viss mån annat sätt. Skulle det med fiskerilånefonden likasom med andra dylika fonder avsedda syftemål vinnas, vore det utan tvivel nödvändigt, att långgivaren vid lånens utlämnande ginge till väga med en viss liberalitet, så att han icke på den säkerhet, som för lånen borde presteras, ställde de stränga fordringar, som vore på sin plats, då det blott gällde placering av medel på möj-

ligast betryggande sätt. En ganska given risk för förluster å lånerörelsen föreläge därför, och det syntes kunna antagas, att denna risk åtminstone icke vore mindre vid fiskerilånerörelsen än vid övriga likartade slag av statens lånerörelse. Det syntes icke utan vidare vara klart, att en sålunda uppkommen förlust borde i sin helhet drabba vare sig låneförmedlaren eller staten såsom långgivare. Å ena sidan vore det mål, som åsyftades med den ifrågavarande fonden, eller fiskerinäringens befrämjande genom låneunderstöd för anskaffande av fiskebåtar och fiskeredskap samt för anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter, ett ortsintresse av sådan betydelse, att det icke kunde anses obilligt, att, sedan staten genom tillhandahållande av medel berett tillgång för utlämnande av lån på billiga och i övrigt fördelaktiga villkor åt fiskarbefolkningen och därigenom kraftigt tillgodosett omförmälda intresse, även orten i sin ordning finge underkasta sig vissa uppoffringar för ändamålet. Men då å andra sidan fiskerinäringens befrämjande på ovan angivet sätt onekligen även vore ett statsintresse, ville statskontoret icke bestrida, att det kunde vara i sin ordning, att staten övertog någon del av risken för de förluster, som kunde uppkomma å lånerörelsen. Statskontoret kunde dock icke tillstyrka, att, på sätt landstinget syntes hava avsett, ett i rund summa utgående eller efter vissa grunder beräknat statsbidrag ställdes till låneförmedlarens disposition, utan förmenade, att, då fråga om gottgörelse för liden förlust uppstode, sådan fråga i varje särskilt fall borde underställas Kungl. Maj:ts prövning för utrönande, huruvida förlusten kunde vara att tillskriva brist på nödig försiktighet vid lånets utlämnande. Befunnes vid sådan prövning låneförmedlare hava iakttagit vad i detta avseende skäligen kunnat fordras, syntes Kungl. Maj:t böra äga tillerkänna låneförmedlaren gottgörelse för förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall syntes böra få överstiga hälften av den uppkomna förlusten.

Statskontoret har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte genom nådig proposition av Riksdagen utverka bemyndigande att, där å låneunderstöd, som från fonden för fiskerinäringens befrämjande utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t skulle äga, på framställning av vederbörande hushållningssällskap eller landsting och efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, att av nämnda fonds medel anvisa hushållningssällskapet eller landstinget gottgörelse för förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall finge överstiga hälften av den lidna förlusten.

Lantbruksstyrelsen har uti infordrat utlåtande den 28 februari

1912, under uttalande av att den från Göteborgs och Bohus läns lands-
ting utgångna framställningen, sådan den blivit av statskontoret till-
styrkt, förtjänade det största avseende, förordat bifall till statskontorets
förberörda hemställan.

*Departements-
chefen.*

Då jag den 29 mars 1912 för Eders Kungl. Maj:t anmälde be-
hovet av kapitalökning för nu ifrågavarande fond för år 1913, omför-
mälde jag i korthet detta ärende och yttrade, att frågan syntes mig,
med hänsyn till sina konsekvenser i avseende å andra statens lånefonder,
vara av sådan omfattning, att den icke utan en allsidig utredning kunde
bringas till avgörande, och att jag därför anhölle att vid annat tillfälle,
sedan dylik utredning vunnits, få underställa frågan Kungl. Maj:ts
prövning.

Numera har i jordbruksdepartementet verkställt en sådan utred-
ning. Densamma har icke avsett sådana fonder, ur vilka medel av sta-
ten utlånas direkt till enskilda låntagare. Därest nämligen förlust, som
ej kan täckas av lämnad säkerhet, uppkommer å dylikt lån, finnes ju
ingen annan än långivaren själv, d. v. s. staten, som kan tillförbindas
att bära eller deltaga i förlusten, naturligtvis fränsett sådant fall, då
någon statens tjänsteman kan på grund av fel eller försumlighet kännas
skyldig till skadestånd. De flesta av statens utlåningsfonder hava
denna natur.

Frågan begränsar sig alltså till de fonder, från vilka utlåning sker
genom låneförmedlare. Dessa fonder äro, förutom fiskerilånefonden, för
närvarande endast fyra, nämligen egnahemslånefonden, norrländska ny-
odlingsfonden, hantverkslånefonden och tjänstemannasambällets vid Mörby
lånefond. Kungl. Maj:t har emellertid till innevarande års Riksdag av-
lätit förslag om inrättande av dels en täckdikningslånefond och dels en
fond för utlämnande av räntefria lån för inköp av ädla avelsston, ur
vilka bägge fonder lån skulle förmedlas genom hushållningssällskapen.

För förmedling av lån ur egnahemslånefonden utgår förvaltnings-
bidrag för täckande av för låneförmedlaren genom lånerörelsen upp-
kommande kostnader och möjliga förluster. Bidraget uppgår till en
halv procent av låneförmedlarens icke till betalning förfallna kapitalskuld
vid årets början. Medel härtill anvisas numera såsom anslag till drift-
kostnader för fonden.

Beträffande åter norrländska nyodlingsfonden förefinnes icke någon
bestämmelse om förvaltningsbidrag till låneförmedlare eller om ersätt-
ning till denne för förlust. Vid inrättandet år 1906 av denna fond
hade emellertid Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län

ifrågasatt, att låneförmedlarna skulle beredas räntevinst eller förvaltningsbidrag. Men dåvarande chefen för jordbruksdepartementet avstyrkte detta såsom varande varken erforderligt eller lämpligt. Det med nyodlingsfonden avsedda ändamålet sammanhängde enligt hans åsikt så nära med de uppgifter, vilka hushållningssällskapen hade till syfte att befrämja, att han icke kunde finna det oberättigat att förutsätta, att sällskapen skulle vara villiga att för ändamålet vidkännas vissa kostnader och måhända även någon risk, ehuruval denna icke syntes kunna bliva särdeles betydande. Enahanda betraktelsesätt kunde i allt väsentligt tillämpas jämväl i fråga om landstingen. Lånerörelsen från denna fond skulle också ske i mindre omfattning och under enklare former än egnahems-lånerörelsen.

Lån från hantverkslånefonden förmedlas genom Sveriges hantverksorganisation. Såsom bidrag till täckande av de för låneförmedlaren genom lånerörelsen uppkommande förvaltningskostnader och andra direkta utgifter har årligen anvisats av Riksdagen ett anslag av 2,000 kronor, numera utgående från fondens avkastning.

Från tjänstemannasamhällets vid Mörby lånefond förmedlas lån genom tjänstemännens egnahemsförening å sagda plats. Någon bestämmelse om förvaltningsbidrag eller ersättning för förlust finnes icke.

Beträffande täckdiktningsslånefonden har jag i mitt anförande rörande densamma inrättande framhållit, att enahanda betraktelsesätt, som år 1906 av departementschefen åberopats i fråga om norrländska nyodlingsfonden, borde även i fråga om denna fond godkännas. Något förvaltningsbidrag eller annan ersättning har jag därför icke föreslagit.

Ej heller i fråga om fonden för lån för inköp av avelsston har jag ansett bestämmelse i dylikt syfte erforderlig eller lämplig.

Av de nu omförmälda fonderna hava således egnahemsslånefonden och i viss mån även hantverkslånefonden tillgodosett låneförmedlarna i nu förevarande hänseende. Dessa fonder kunna alltså lämnas å sido, då frågan gäller konsekvenserna av ett medgivande härutinnan beträffande fiskerilånefonden.

Innan jag vidare yttrar mig angående konsekvenserna i fråga om de återstående fyra fonderna, vill jag nämna, att jag under inga förhållanden finner mig kunna tillstyrka, att beträffande fiskerilåneförmedlingen förvaltningsbidrag lämnas i likhet med vad som gäller för egnahemsslåneförmedlingen. Jag delar härvidlag jordbruksutskottets år 1911 uttalade och av statskontoret biträdda uppfattning. Fråga synes mig endast kunna uppstå därom, huruvida statskontorets förslag, att Kungl. Maj:t skulle berättigas att i enstaka fall efter särskild prövning

medgiva låneförmedlare ersättning för oförskylld förlust med högst hälften av denna, må kunna antagas.

Då frågan begränsas på detta sätt, synas mig några konsekvenser av betänkligare art icke böra kunna befaras. Jag anser mig utan vidare kunna lämna å sido tjänstemannasamhällets vid Mörby lånefond, där låneförmedlaren väl får betraktas såsom en sammanslutning av de enskilda låntagarna. Vad de andra fonderna beträffar, är att märka, att såväl lånerörelsen i dess helhet som isynnerhet de särskilda låneunderstöden äro eller hava föreslagits att bliva vida mindre än vid fiskerilånen. Norrländska nyodlingsfonden skall tillgodose ett årligt lånebehov av 300,000 kronor, och intet låneunderstöd får överstiga 500 kronor. Täckdikningslånefonden är avsedd att årligen utlåna 200,000 kronor, och ingen låntagare skulle samtidigt få häfta i skuld till låneförmedlaren för mer än 2,000 kronor. Ur fonden för inköp av avelsston äro avsedda att årligen utlånas högst 100,000 kronor, varav högst 1,200 kronor för varje sto; och ingen låntagare skulle samtidigt få häfta i skuld till låneförmedlaren för mer än 3,000 kronor.

Gent emot vad ovan anförts skulle kunna invändas, att även fiskerilånen i vissa fall uppgå till små belopp och att särskilt hushållningssällskapens förmedling av dylika lån är jämförelsevis obetydlig. Detta må vara sannt. Men någon skillnad torde icke gärna kunna göras mellan hushållningssällskapen samt Göteborgs och Bohus läns landsting, vilket sistnämnda ensamt har en mycket stor låneförmedling och redan fått vidkännas förluster.

Den sålunda förebragta utredningen lärer icke giva vid handen, att ett bifall till statskontorets förslag, som isynnerhet beträffande Göteborgs och Bohus län synes mig hava starka skäl för sig, skulle medföra sådana konsekvenser, att man för deras skull borde underlåta att slå in på den av statskontoret nu föreslagna vägen. Jag vill vidare framhålla, att det ju icke är meningen att täcka *alla* förluster, och än mindre *hela* förlusten, enär ju endast *högst hälften* av densamma skulle på grund av påvisade särskilda omständigheter kunna ersättas.

I överensstämmelse med statskontoret och lantbruksstyrelsen finner jag mig alltså böra hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå Riksdagen medgiva,

att, där å låneunderstöd, som från fonden för fiskerinäringens befrämjande utlämnats av hushållningssällskap eller landsting, uppkommit förlust, Kungl. Maj:t må, på framställning av vederbörande hushållningssällskap eller landsting, efter prövning av de i varje fall förekommande omständigheter, äga att av nämnda fonds medel anvisa hushållnings-

sällskapet eller landstinget gottgörelse för den lidna förlusten med skäligt belopp, vilket dock icke i något fall må överstiga hälften av samma förlust.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade tillika, att proposition i ämnet skulle med den lydelse, bilaga — till detta protokoll utvisar, avlätas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Hjalmar Almgren.
